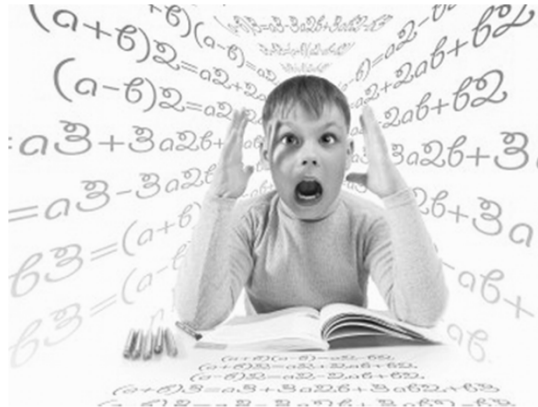

SPECIFICKÉ VÝVOJOVÉ PORUCHY UČENÍ

Mgr. Karel Zerzář

Specifické vývojové poruchy učení

tzn. poruchy, kdy žák

- s **přiměřenou inteligencí**
 - **bez zjevných problémů** v oblasti **smyslové a tělesné**
 - s **dobrymi podmínkami** pro výuku
- se **nemůže naučit číst, psát a počítat obvyklými metodami** používanými ve škole.

Jedná se o poruchy **celoživotní**, lze je osvojením vhodných postupů kompenzovat.

Projevy poruch učení

1 . primární

- školní obtíže

2. sekundární

- **obranné a vyhýbavé mechanismy** – odpor ke všemu, co má něco společného se školou (tlak na dítě má záporný výsledek)
- **kompensační mechanismy** – snaha prosadit se jiným způsobem, než školními výkony – šaško-vání, vychloubání, zlobení,...

- **agresivita, poruchy chování (útok)** – jako reakce na dlouhodobý neúspěch, jsou odbojné, vzpurné, odmlouvají, vysmívají se, ponižují ostatní, žalují na ně, ...
- **úzkostné stažení do sebe (únik)** – považují se za méněcenné, proto rezignují, stahují se do sebe, uzavírají do vlastního světa, jsou úzkostné, citlivé, neklidné, plačtivé, labilní, deprimované, apatické
- **psychosomatické a neurotické příznaky** – dlouhodobá **frustrace** dostává dítě do stavu velkého **napětí**, které vyvolává bolesti hlavy, břicha, tiky, zvracení, nechutenství, poruchy spánku, sníženou odolnost vůči nemocím, ...

1. Dyslexie

specifická porucha čtenářských dovedností s obtížemi v:

- rychlosti čtení (60-70 slov/min – tj. sociálně únosná úroveň čtení)
- správnosti čtení
- porozumění čtenému textu

- záměny zvukově a tvarově podobných písmen (b-d-p, a-e-o, s-z, m-n, r-z, ...)
- obtíže ve spojení písmen ve slabiku, slabiky ve slovo

Dovednost číst = porozumění psanému textu a schopnost převést do písemné podoby mluvené slovo

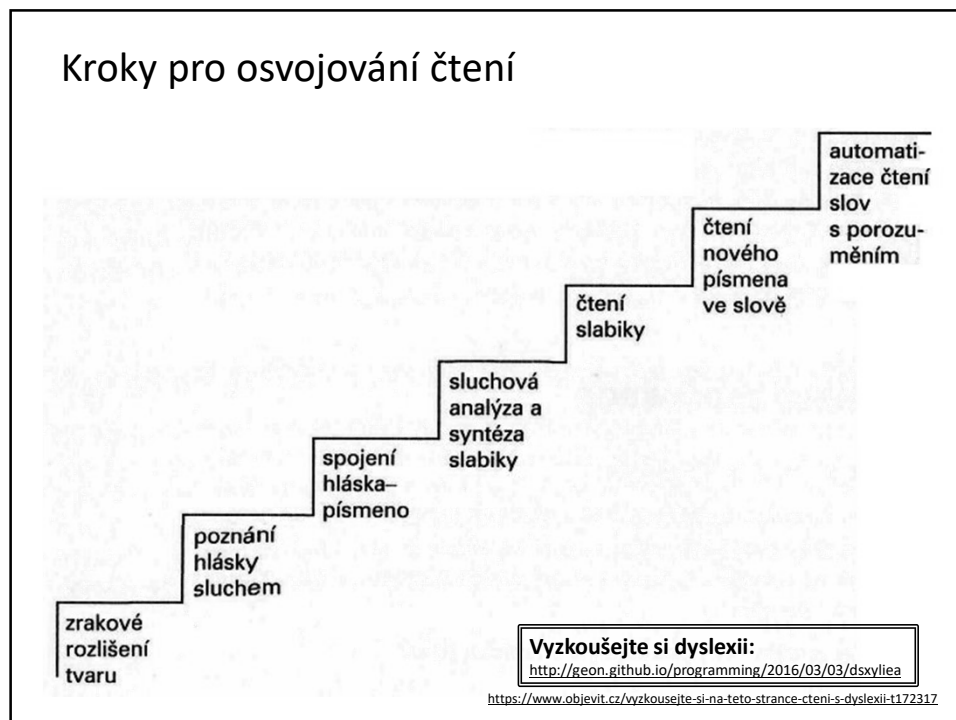
Dyslektický diktát

záměny:

řešení:

Projevy dyslexie

1. Rychlost

- dítě luští písmena a hláskuje, neúměrně dlouho slabikuje, nebo naopak zbrkle domýšlí slova
- nesprávné hospodaření s dechem

2. Chybovost

- záměny písmen tvarově podobných (**b-d-p-q**; **m-n-h**; **r-z**; **ř-ž**; **s-z**), zvukově podobných (t-d) nebo zcela nepodobných (pozor: **b-d** a jiné reverzní a inverzní tvary např. **E-Э**; **B-В**; **n-u** zaměňují téměř všichni začínající čtenáři)
- špatná orientace v textu, ztrácení se, přeskokování, neudržení pozornosti v řádku

- opakování začátků slov
- nesprávné čtení a komolení slov
- vynechávání písmen, slabik, příp. slov
- přidávání písmen, slabik
- Přesmykování slabik (lokomotiva – kolomotiva)
- domýšlení konců slov

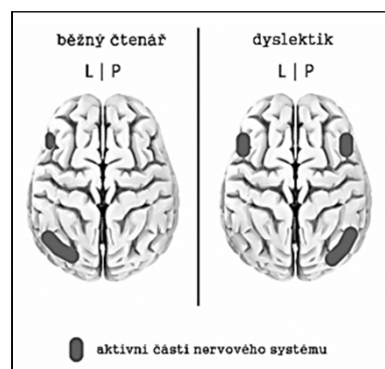
3. Technika čtení

- tzv. **dvojitý čtení při výuce metodou analyticko-syntetickou** (dítě si čte slovo potichu po hláskách a poté je vysloví nahlas); při **metodě genetické jde o zcela běžný postup** (někdy však nedojde ke spojování písmen do slov a dítě není schopno provést hláskovou syntézu)

- vynechávání diakritických znamének nebo jejich špatné používání

4. Porozumění

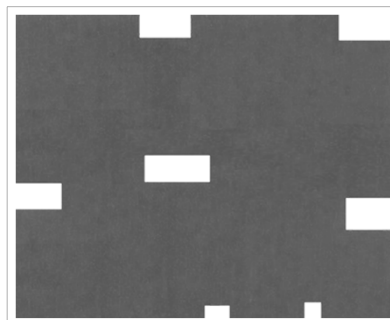
- závislé na úrovni předcházejících ukazatelů, tj. rychlé a hbité dekodování, syntéza písmen ve slovo a odhalení obsahu slova

Reedukace dyslexie

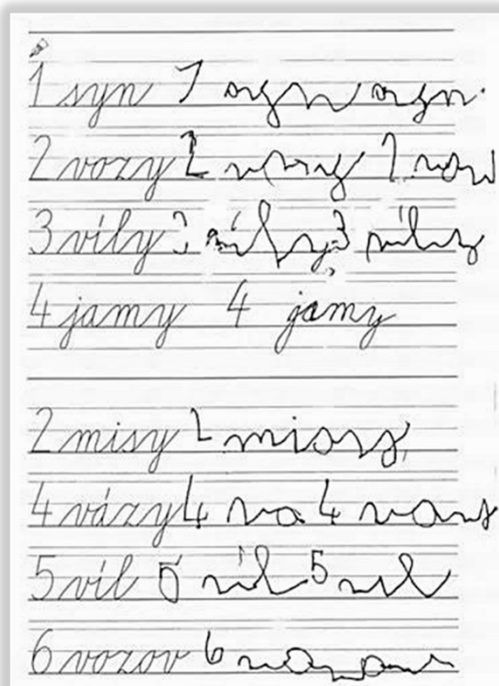
Čtení s okénkem, záložkou

- správná velikost okénka
- okénkem nepohybuje dítě samo, posune jej dospělý těsně před vyslovením slabiky
- čteme pomalu a plynule
- nepřipouštíme dvojí čtení
- nevyžadujeme čtení s přednesem ani porozumění
- odpočinek při čtení; velmi náročné pro dítě
- čteme maximálně 10 minut denně

okénko má pomoci, aby dítě neulpívalo na čtených písmenech, posouvalo zrak dále a neztrácelo se v textu

2. Dysgrafie

Dysgrafie

specifická porucha při níž se dítě běžnými metodami nemůže naučit psát

- postihuje grafickou stránku písemného projevu
- porucha automatizace pohybů, motorické a senzomotorické koordinace
- nepamatuje si tvary písmen, nedokáže je napodobit, nesprávné řazení písmen
- tempo psaní pomalé, písmo těžkopádné, kostrbaté, neuspořádané
- psaní mimo lineaturu
- nejednotná výška písmen
- nesprávný úchop pera

- křečovitě a nepřesně pohyby při psaní
- problémy s hranicemi slov – slova píše dohromady

Jedem navýlet

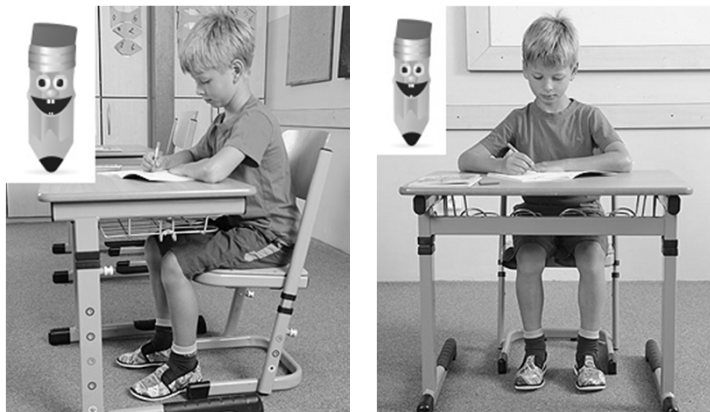
nadstolem

hrajemesi

pa stelka

- potíže při práci na PC s vedením myši
- vliv také na rýsování, výtvarné a pracovní aktivity
- časté škrkání a opravování psaného – uvědomují si chyby

- **správné sezení při psaní** (výška lavice, židle, poloha nohou, vzdálenost hlavy od sešitu)

- **respektování pomalejšího tempa psaní**
- **ve vyšších ročnících** psaní tiskacím písmem, na počítači, tabletu, okopírované texty, doplňování,...

- **sešity s pomocnými linkami**
- **vhodný druh písma (Comenia Script)**

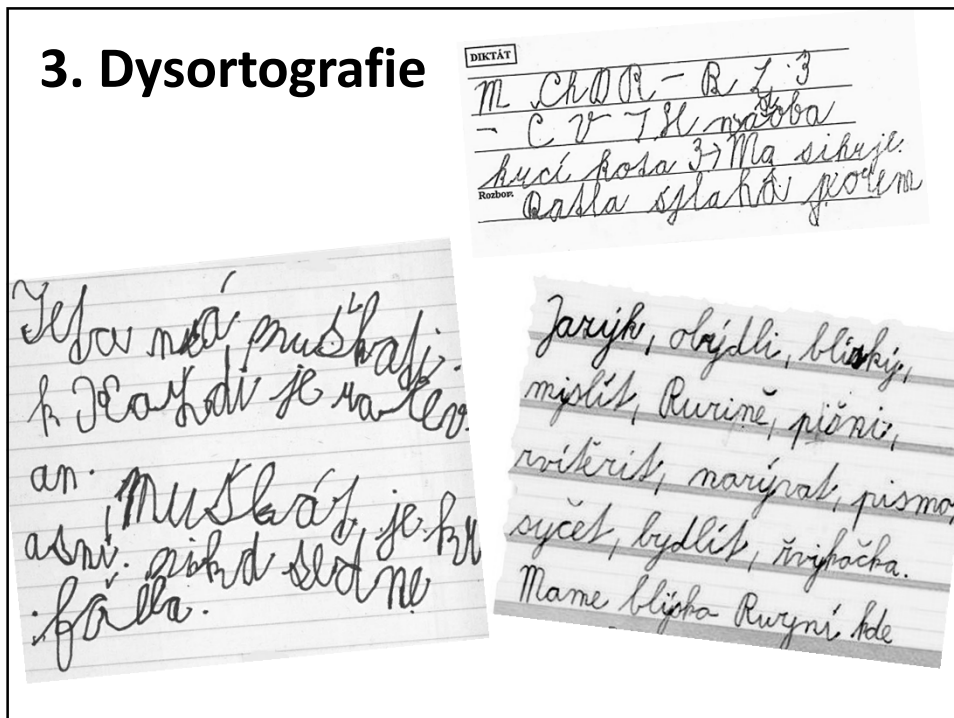

*Milé děti!
Celý rok jste se pilně učily.
Umíte už číst, psát a počítat.*

Comenia Script

*Klasické vázané
psací písmo*

3. Dysortografie

Dysortografie

je specifická porucha pravopisu, neschopnost naučit se správně gramaticky psát, která však nezahrnuje celou gramatiku, vztahuje se převážně na tzv. specifické dysortografické jevy, tzn.

- vynechávání písmen, slabik, slov i vět
- přidávání písmen, slabik či slov
- záměny a přehazování písmen a slabik (b-d-p-q, a-o, r-z, ř-ž, m-n, u-n, kolo-loko)
- zkomoleniny, inverze (dal-lad, kup-puk)
- obtíže při souhláskových shlučích (krtek, zdrhl)
- postížena schopnost sluchové analýzy, fonemtický sluch

- **záměny sluchově podobných hlásek** (sníh/ch, dub/p, led/t)
- **problémy při rozlišování dlouhých a krátkých samohlásek** (ma-má, kůl-kul, mísy-mísí)
- **chyby při vnímání měkkosti a tvrdosti hlásek** (rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni)
- **nevhodné aplikace gramatických jevů** (naučená pravidla žák neuplatňuje v písemném projevu)
- **obvykle učivu rozumí, ovládají je, nedokáží je však písemně aplikovat**
- **pomalejší pracovní tempo**
- **obvykle spojena s dyslexií, dysgrafií či dyspraxií**

Reedukace dysortografie

- **respektování individuálního tempa práce žáka**
- **dostatek času na kontrolu vlastní práce žáka**
- **při ověřování znalostí zvolení formy, při které mohou žáci dosáhnout úspěchu** – např. namísto prověrky ústní zkoušení, zaměření cvičení pouze na probíraný jev,...)
- **využití slovního hodnocení**
- **předtištěné zápisy učiva** v naukových předmětech
- **pomoc při organizaci práce, záznamech domácích úkolů**
- **podpora sebedůvěry žáka**

Problémy v prostorové orientaci

- uvědomění si pozice nalevo, napravo, vepředu, vzadu, nahoře, dole, správné určení směru

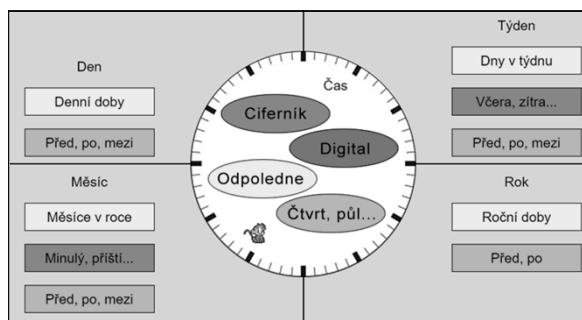
Problémy při organizaci sekvencí a posloupnosti,

- dovednost stanovit přesné kroky, jak vykonávat určitou činnost, aniž bychom na cokoli zapomněli
- posloupnost řady čísel, písmen, not, řady předmětů, dějů a činností
- provádění činností dle instrukcí, návodu
- promyšlení a organizace činností v určitém dnu

4. Dyskalkulie

specifická porucha matematických schopností, která se projevuje zřetelnými problémy při získávání a využívání základních matematických schopností

- mj. problémy při orientaci v čase

5. Dyspraxie

specifická vývojová porucha motorické koordinace (DCD – Developmental Coordination Disorder), neschopnost vykonávat složitější úkony, porucha ve vnímání tělesného schématu

- pohybové schopnosti dítěte jsou nižší než odpovídá jeho věku
- porušeno motorické učení
- problémy v hrubé, jemné motorice a grafomotorice
- 6 – 10 % lidí, chlapci jsou postiženi 4x častěji než dívky

Projevy

- nešikovnost při sportech, pohybových hrách, jízdě na kole, bruslení,...
- obtížná manipulace s perem, příborem, nůžkami, pravítkem, nářadím,...
- snížená schopnost organizace činností (mj. problémy při řízení auta)
- nedostatečné vnímání času, posloupnosti dějů, nedochvilnost
- problémy v orientaci (nalezení třídy, WC, školy, pracoviště, cestování,...)
- péče o sebe – oblečení, líčení, vlasy, brýle, kontaktní čočky, holení, ...

- potíže i v běžných denních činnostech, v kolektivních hrách, jedinci mohou být kvůli tomu diskriminováni svými vrstevníky a spolužáky
- nezapamatování si více instrukcí najednou – neví, jak má začít vypracovávat zadaný úkol
- problémy s jídlem – dítě často rozlije nápoj, bývá od jídla špinavé
- problémy s oblékáním a obouváním – zapínání a rozepínání knoflíků a zipů, oblékání prstových rukavic, obouvání bot, zavazování tkaniček, často si věci obléká převráceně
- pomalé tempo, nemají ponětí o čase
- zvýšená unavitelnost

Několik zvláštností, které popsali rodiče dětí s dyspraxií (Macintyre 2000):

- děti nikdy nelezly
- na správnou motorickou úroveň se vždy dostaly pozdě
- preferování společnosti mladších dětí
- nemají ty samé zájmy jako ostatní děti
- necítí se chtěné, ale spíše opomíjené, vynechané
- používání obou rukou dohromady je velmi těžké

Reedukace dyspraxie

- **hrubá motorika** – lezení, chůze, běh, skok, stoj na jedné noze, cvičení, pohybová koordinace, cvičení rovnováhy, jízda na koloběžce, tříkolce, na kole,...
- **jemná motorika** – pohybové hry s míčem (házení chytání, kopání), kuželky, navlékání korálek, vhadzování korálek do lahvičky, lego, stavebnice,...
- **grafomotorika** – malování houbou na tabuli, malování v kleče, malování prstem, štětcem, křídami...
- **zraková a sluchová percepce**
- **pravolevá a prostorová orientace**

- **nácvik vnímání tělového schématu**
- **nácvik sebeobsluhy**
- **pomoc při utváření sociálních kontaktů**

Doporučené pracovní pomůcky

- podložka se svorkou pro přichycení papíru, trojhranný program či nástavec na tužky
- průhledný penál pro lepší přehled
- přílnavý materiál nebo držátko na pravítko
- podložku na židličku (nebo pod nohy) pro lepší sezení,
- kopie textů pro umožnění doplňování odpovědí, aby nemusel žák vše opisovat

Přístup k dítěti s dyspraxií

- naučit dítě žít v běžných životních podmínkách
- důležitým předpokladem úspěchu je podnětně prostředí, motivace a podněcování
- soustavný pohybový rozvoj, pravidelná cvičení
- tolerance školních výkonů v TV, VV a PV
- pomáhat při výběru kamarádů, zajistit zájmovou činnost
- rozvoj oblastí, v nichž je dítě úspěšné
- více času na úkoly
- při únavě poskytnout žákovi oddechový čas

Učitelé, kteří se věnují dětem s poruchami učení konají pro celou naši společnost neocenitelnou službu tím, že omezují počet nespokojených a frustrovaných dětí.

Tyto děti se v pozdějším věku mohou dále rozvíjet a nebudou vyhledávat podporu mezi jinými nešťastnými členy různých problémových skupin.

doc. PhDr. Věra Pokorná (1939 – 2016)